

Nem felekezeti jellegű községi iskolák vezetésére köteles a község legalább 9 tagból álló iskolaszéket állítani. Az iskolaszék felett a megyei iskolatanács áll. Az egész ország 42 tankerületre osztott, melyek mindenikének élén egy, vagy két tanfelügyelő állott, kiknek kötelessége az iskolát évente legalább egyszer meglátogatni és a törvény értelmében rendeleteit érvényesíteni. A Lajtán túli birodalmi törvény csak az általános elveket mondja a népoktatásra nézve, mert a birodalmi alaptörvény értelmében a tanügy szabályozása az illető tartománygyűlés hatáskörébe tartozik. Az 1869. május 14-iki törvény szerint minden oly népiskola, melynek alapításához, vagy fentartásához az állam, a tartomány, vagy a község járul, nyilvános és azok látogatása minden vallás követőjének nyitva áll, tanítónak pedig szintén bármely vallás követője alkalmazható. A tantárgyak közzé az általános elemi tantárgyakon kívül még a természetrajz és történet főbb vonásait, a tornaszatot és éneket is fel kell venni. A polgár-iskolák ugyan azon tantárgyak bővebb tanítása által különböznek a többi népiskoláktól. Az iskolák kisedővódákkal vagy iparos és gazdasági szakfolyamokkal kapcsolhatók össze. A tankötelezettség 6—14 évig tart; a tanrendet a miniszter állapítja meg és határozza a tankönyvek használatának megengedhetése fölött. Legalább minden 80 tanuló után egy tanító alkalmazandó. — A népiskolákról, első sorban a község, azután a tankerület és segélyezés alakjában a tartomány gondoskodik és azok mellett levő gyakorló iskolák költségeit viseli.

Ezen törvény és ennek alapján kiadott ministeri rendeletek értelmében minden tartomány szabályozta tanügyét és ugyiszólván minden tartományban ki van mondva, hogy mindenütt, hol legalább 40 tanköteles gyermek található, iskolát kell építeni, továbbá, hogy a nyilvános néptanodák nem felekezeti intézetek, ilyenek csak mint magántanodák léteznek.

A népiskolák állapotát és a népoktatás haladását legjobban a statistikai adatok tüntetik fel, melyek az előtt csak igen felülete-

sen, de újabb időben annál pontosabban gyűjtetnek. Ha mindenek előtt az iskolák számát tekintjük, ugyanaz mind a két államterületen örvendetes haladást mutat.

A magyar állam területén volt:*)

1840-ben 4480 népiskola

1857 „ 12,742 „

1865 „ 14,287 „

1869 „ 14,702 „

1870 „ 15,606 „

A Lajtántul:

1850-ben 12,784 népiskola

1855 „ 13,598 „

1860 „ 14,006 „

1865 „ 14,494 „

1870 „ 14,769 „

Schönbrun M.

(Folyt. köv.)

Schoeller Eduárd emlékezete.

Schoeller Eduárd az edelényi cukorgyár volt haszonbérloje f. év januárhó 15-én Bécsben 81 éves korában — öregségi végelgyengülésben elhunyt. Több éve már, hogy a tisztos öreg ur nyugalomban tölti napjait — azon férfiu, ki felserdült fiatal korától több mint 50 éven keresztül fáradhatlan szorgalommal munkálkodott, hogy magának s családjának jólétet s gondnélküli jövőt teremtsen s valóban az ernyedetlen szorgalommal kiérdemelt munka gyümölcse, tekintélyes értékre szaporodott, követendő példának a világnak, mely nagyrészen nem a munkásság s a takarékoság természetes eredményeiben keresi a vagyoni gyarapodást, hanem a szerencse különös kedvezéseire építi fellegráit; azonban nem a gazdag ember, hanem a közöttünk 25 éven keresztül folytatott életről kívánok megemlékezni, Schoeller Eduárd ur Edelényben eltöltött jó tettekkel gazdag életéről, ki nevét nemcsak édes hazánk történelmében tette emlékeztetéssé a répa cukorgyártásban idejövetelekor még mondhatni parlagon hevert szakmájának felvirágozása által, hanem a cukor és szeszgyártási ipar nagyban miveltesével az eddig rendes kereset nélküli szegény földmiveseknek anyagi gyarapítása s ez által a jólét felvirágoztatása, majd a mezőgazdaság terén követett minta gazdaságával s az ennek folytán megindult czélszerűbb gazdálkodási kedv folytonos élesztése által, Borsod me-

*) Lásd a ministerium catalogusát a bécsi világiállításon, dr. Mathovics, Glatzer, Schmitt, dr. Flicker, Hunfalvi.

gyénk egyik kiválóan szegény, de jóra törekvő népe életirányának átalakítása által hálás emlékében — mint hiszem — örökre feledhetlenné.

Megyénk fővárosa s közel vidéke lakói emlékezhetnek azon időre, midőn Schoeller Eduárd ur rég elhalt Reich Sándor jeles társával az ezen időig Herczeg Coburg Ágost ő fensége tisztjei által házilag kezeltetett edelényi cukorgyár bérletét átvette a szerencsét próbálni jött német — mint a vidék egyes elfogultjai eleinte mondták — nem jött üres kézzel, — sok pénzt hozott magával, a tudomány rostáján átszűrt gyakorlati tapasztalattal palotát emeltetett az iparnak, a régi-ből egy követ sem hagyván egymáson, s bár a répacukor, a szeszgyártás s a magasabb gazdaságat művelésére egy-két idegen szakértőt alkalmazott is, a magyar ember ismert józan felfogására s tanulékony hajlamára számítva, a gyárban s a gazdaságban magyarokat alkalmaztatott, bizonyára sokkal magasabb díjt s napszámot fizetve mintha olasz vagy csehországi munkásokat hozat vala, de célja volt a népet, a melynek munkájából kívánta iparát felvirágoztatni, ellátni munkával folytonosan s számára állandó jövedelmi forrást nyitni, a közjólétet emelni.

Nem akarok az elhunytak a társadalmi életben elfoglalt állásáról szólni, — nem célozom pénzbeli áldozatait, község, iskola s egyesek irányában felemlíteni, — nem tiszta családi életnek fényoldalait mintául kiemelni, Edelény s vidéke s általában megyénk ezrei tanubizonyosságot tehetnek arról, s bizonyára, midőn haláláról a leverő hír megérkezett, sok szívből emelkedett a hálás emlékezet reája.

És valóban méltó, napjainkban különösen, midőn anyagi jólétünk egyedüli alapjául a munkásságot kell s lehet tekintenünk, hogy oly férfuról mint Schoeller Eduárd volt, megemlékezvén, áldást mondjon nyugvó poraira mindaz, ki őt ismerte, ki nemes czélu életének eredményeiben részesült, s kiben megvan a becsülés érzete a munka s ipar művelői iránt. S.

Tekintetes szerkesztő úr!

A miskolci önkéntes tűzoltó egylet f. hó 15-én megtartott zene-estélyének bevétel a felülfizetésekkel együtt 475 frt 70 kr, kiadása 195 frt 50 kr, a tiszta bevétel tehát 280 frt 20 kr.

Ezen összeghez felülfizetéssel járultak: Horváth Lajos, Pollák Mór egyenként 10 frt, Pollák Jakab 9 ft, Xitkovich Emil 7 ft, Radványi Istv., Kun Kálmán, dr. Grósz József, N. N. egyenként 5 frt, Friedmann Károly, dr. Ixel Soma egyenként 10 francos arany beváltva 4 frt 50 krral, Soltész Nagy Kálmán, Kun József, Martin Károlyné ő nagysága, Burger Jakab, dr. Markó László, Apostol József egyenként 4 frt, dr.

T Á R C Z A.

Téli élet Boszniában.

(A mudir. Utczai árusok. Kávéház. Török iskola. Bosnyák jégspört. A szerbek.)

(Vége.)

A mudir született török. Udvariasan kínált meg egy cigarettivel s a turbánja mellől kihuzott török ujsággal, melyből ugyan egy betűt sem érttem; hanem aztán tört bosnyák nyelven igyekeztem tovább fentartani a társalgást. Oda adtam a borbélynak egy florest, a mit ő vonakodva s csakis a mudir biztatására fogadott el. A visszajáró pénzt legalább is tizféle pénzben olvasta le markomba. A tényérnyi széles török pénzeknek alig találtam helyet. Egy-egy bosnyák csarsie valóságos váltó-üzletet hord övében; van annál rubel, para, piezula, máriás, medzsidié, dinár, kopek; általában az európai pénznemek közül minden, de csakis érez; a papirt nem szereti.

Vissza nem utasithatva a mudir udvarias felhívását egy sétára, megindultam vele. Legelőször a pékkel (szomindzsia) találkoztunk, ki piszkos deszka lapon hordott süteményeit kinalgatta, folytonosan kiabálva: „Nhóhóhó bjelő hrucsi“ (fehér reggeli ha mindjárt este van is.) A mudir megállította, vett tőle egy sületlen fügesüteményt

s nagy bosszuságomra engem is megkínált. A kellemetlen szagu mészárszék körül százával kóborog a sok kutya, nyaldosva a lelógó husdarabokat, a mivel a tulajdonos épen nem törődik; sőt ha lábai közt marakodik is özsze öt-hat kutya egy lerántott húsdarabon, ő egykedvűen kilép közülök és serpenyőjéhez ül melegedni. A bosnyákok két-három kutya nélkül képzelné sem lehet s a viszony annyira patriarkhális közöttök, hogy a piláfort nem egyszer egy tálból fogyasztják el. A hus roppantúl olcsó; egy oka (körülbelül két font) 24 kr, csonttal vagy a nélkül, neki az mindegy. Görnyedez az ötvös kis kohója mellett, ezüst szemekből rakva össze a csinos öv-és turbán-esattokat, melyeket diszöltönyökön hordanak. Boeskoros, szücs, timár, patkó- és kés-mester el voltak merülve munkáikba s nem háborgattuk őket; ugyis csak naplementéig dolgoznak; akkor a csarsie is becsukja bódéját s a város üres és csöndes lesz.

Betértünk a kávéházba, helyet azonban nem foglaltunk, mert nem is tanácsos; de meg a falat körülfutó fapadka különben is tömve van rendesen keresztbe rakott lábu bosnyákokkal, kik az apró ablakokon át egykedvűen bámulják az utczai járó kelőket. Elszüresölve itt egy pár csésze kitünő kávét, átnéztünk a török iskolába, hol a lármás sereg földön ülve lógatta fejét előre-hátra, miközben olvasott, vagyis inkább jajgatott valamit az előtte fekvő könyvből. Egy része a gyermek-seregnek az udvaron katonásdit játszott, erősen kiabálva a „halbrex, hapták és rexumot“, ugy a mint azt katonáink-

től látták és hallották. Ezek közül azonban egy pár már komolyan is forgathatná a fegyvert. Az ulema felügyelete alatt áll az egész iskola, ki barátságos „Szálem Alejkum“-mal búcsúzva el, kikisért bennünket.

Lementünk aztán a Jania jegére, gyönyörködni a bosnyák jég-sportban. Zsámolynagyságú szánkókra ülnek vagy térgyelnek a fiúk s hajtják magokat a két kézben tartott szeges-végű botoes-kákkal meglehetősen gyorsan. Fárasztó lehet azonban e multság s azért is másnap, midőn handzsár pengéjéből összetakolt korcsolyámon lefutottam egész a Drináig, akadt bámulóm és utánzóm elég. A muezzinnnek torkán akadt az „Allah il Allah“, midőn minaretje alatt elröpültem; elbámult és esibukjára gyujtva lejött ő is nézni a csodát. Lovagló török nők, — kiket messziről apácákunk néztem, — kíváncsiságból megállították apró lovaikat s a fejüket fedő hófehér lepelűt ügyesen lehuzva, bámulták a „masinás“ csizmáimat; haragudott is azért szörnyen a hátul jövő bosnyák, rá is rivalt a lovakra három-négy „hajdit“ (indulj!)

Hazajövet a mudir egész kapumig kísért, — szerencsémre, mert a borzasztóan épült városban delejtü nélkül talán haza nem találtam volna. A házak rendetlenül vannak egymás mellé hányva, mintha csak egy játékdobozból szórták volna ki. Utczai helyenként oly keskenyek, hogy három ember sem mehet el egymás mellett. Az utakon szembejövő két szekér rendesen összeakad, a minek oka nem egyedül az ut kes-